

OSMANLICA AÇISINDAN ARAP HARFLİ VE LATİN HARFLİ TÜRKÇE LÜGATLERDE VE SÖZLÜKLERDE KELİMELERİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZLERİ

BIYIKLI, Mustafa
TÜRKİYE/ТУРЦИЯ

ÖZET

Asırlar boyu medeniyetler, kültürler ve diller arası etkileşim süreci sonucu ortaya çıkan Osmanlıca lügatler ve Türkçe sözlüklerde hangi dil kökünden kaç ana/madde başı kelime olduğunu, bunların adedini, yüzdesini ve Türkçe ana kelimelerin bunlar arasındaki yerini, adedini ve yüzdesini ortaya koymak için, bu araştırmada yer verdiğimiz lügatler ve sözlükleri ayrı ayrı ele alarak her birindeki madde başı ana kelimelerini tek tek dil köklerine göre saydık, inceledik ve dil köklerine göre tasnif ederek karşılaştırmalı analizlerini yaptık. Osmanlıca lügatler ve Türkçe sözlüklerdeki kelime sayılarını, dil köklerine göre dağılımlarını, oranlarını ve Türkçe kökenli kelimelerin diğer diller kökenli kelimeler arasındaki adedi ve oranını ayrı ayrı tablolar ve grafiklerle ortaya koyduk. Sonuçta her bir Osmanlıca lügat ve Türkçe sözlükteki kelimelerin dillere göre adedi ve nispeti dağılımı, Türkçe ve diğer kelimelerin nispeti, tablo ve grafiklerde net bir şekilde ortaya çıktı.

Anahtar Kelimeler: Lügat, sözlük, Osmanlıca, Türkçe, kelime, yabancı kelimeler.

ABSTRACT

Comparative Analysis of Vocabularies in The Arabic-Script and Latin-Script Dictionaries Related to Ottoman Language

In this study, we counted, analyzed and classified the vocabularies in the Ottoman lexicons and Turkish dictionaries that emerged from the ages-long interactions among civilizations, cultures and languages according to its lingual root, to calculate their number and rate by individually investigating each lexicon and dictionary. We established the number, rate of words of the Ottoman lexicons and Turkish dictionaries by its root language in tables and graphics. As a result, it was clearly established the number and percentages of words by different languages and the rate of Turkish words to the ones wish non-Turkish origins in Ottoman lexicons and Turkish dictionaries.

Key Words: Lexicon, dictionary, Ottoman language, Turkish, vocabulary, foreign words.

GİRİŞ

Osmanlıca ve paleografya, bilhassa tarih ve edebiyat bölümlerinin temel, teknik ve yardımcı dallarından ve derslerinden biridir. Dolayısıyla konu Osmanlıca olunca, birer başucu kitabı olan Osmanlıca lügatler de tarih ve edebiyat üzerine ders gören, ders veren ve araştırma yapanları doğrudan ilgilendirmektedir. Osmanlıca kelimeler, vezinler, çoğullar ve terkipler derken; asırlar boyu medeniyetler, kültürler ve diller arası etkileşim süreci sonucu ortaya çıkan Osmanlıca lügatler ve Türkçe sözlüklerde hangi dil kökünden kaç ana kelime olduğu, bunların adedini, yüzdesini ve Türkçe ana kelimelerin bunlar arasındaki yerini, adedini ve yüzdesini merak ettik ve bu çalışmada yer verdiğimiz lügatler ve sözlükleri ayrı ayrı ele alarak her birindeki madde başı/ana kelimeleri tek tek dil köklerine göre saydık, inceledik ve dil köklerine göre tasnif ederek karşılaştırmalı analizlerini yaptık. Madde başı/ana kelimelerden türemiş bileşik kelime ve terkipleri dikkate almadık ve saymadık.

Osmanlıca lügatler ve Türkçe sözlüklerdeki kelime sayılarını, dil köklerine göre dağılımlarını, nispetlerini ve Türkçe kökenli kelimelerin diğer diller kökenli kelimeler arasındaki adedi ve nispetini ayrı ayrı tablolar ve grafiklerle ortaya koyduk.

Osmanlıca lügatlerdeki Arapça ve Farsça kelimelerin yoğunluğu sebebiyle ve de daha net sonuçlar elde edebilmek için lügatler ve sözlükleri, “Osmanlıca Lügatler” ve “Türkçe Sözlükler” diye iki gruba ayırdık.

Sonuçta her bir Osmanlıca lügat ve Türkçe sözlükteki kelimelerin dillere göre adedi ve nispeti dağılımı, Türkçe ve diğer kelimelerin nispeti, tablo ve grafiklerde net bir şekilde ortaya çıktı. Yani tablo ve grafiğe bakarak lügat ve sözlüklerin içini net görmek mümkün oldu.

Ayrıca Osmanlıca lügatlerdeki toplam ana kelimelerin nispetleri dağılımı ve Türkçe kökenli kelimelerin bu lügatlerde diğer diller kökenli kelimeler arasındaki nispeti; Türkçe sözlüklerdeki toplam ana kelimelerin nispetleri dağılımı ve Türkçe kökenli kelimelerin bu lügatlerdeki diğer kelimeler arasındaki nispeti ve nihayet Osmanlıca lügatler ve Türkçe sözlüklerdeki toplam bütün kelimelerin nispetleri dağılımı ve Türkçe kökenli kelimelerin diğer tüm kelimeler arasındaki nispeti tablo ve grafiklerde net bir şekilde ortaya koyduk.

Burada şu hususu belirtmekte fayda görmekteyiz ki, lügatlerde yer alan menşeleri unutulmuş diğer diller kökenli kelimelerin çoğu da asırlar boyu işlenerek Türkçeleşmiş kelimeler olarak kabul edilmiştir ve Türk dilinde, manaları anlaşılabilir, meşru ve meşhur olarak kullanılmıştır. Biz bu çalışmada sadece ana kelimelerin kökenlerinin nispetlerini grafiklere yansıttığımızdan, grafiklerdeki neticelerin, bu hususun dikkate alınarak değerlendirilmesinde isabet vardır.

Kelimeler, dolayısıyla lügatler, bir milletin dağarcığıdır, hafızasıdır, zamanlarının belgeleridir. Büyük mütefekkirler, alimler ve mucitler, zengin kelimelere sahip dillerden çıkmıştır. Dil, bir milletin kimliğidir, kültür hazinesinin temeli ve kaynağıdır. Dil ile birlikte ilim ve fikir hayatı da oluşur. Dil birliğine ve kelime bütünlüğüne sahip milletler, millî birlik ve bütünlüklerini de sağlayan milletler olmuşlardır.

Toplumsal ve millî birer müessese, aynı zamanda birer varlık olan diller, asırlar boyu medeniyetler arası, milletler arası ve kültürler arası tesirler sonucu tabîî olarak birbirlerinden etkilenmişlerdir. Milletlerarası ders kitapları, ilmî, fikrî ve felsefî eserlerin tercüme edilmesi, iktisadın, icatların, teknolojinin ve iletişimin asırlar boyu yoğunlaşan bir şekilde günümüze değin gelişmesi nispetinde diller de bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde etkilenmişlerdir. Her kelimesi ve tabiri arkasında bir tarih yaşayan diller, asırlar içinde ve nesillerin hafızasında yoğrula yoğrula yerleşmiş bir mana, his ve hayal halini almışlardır.

Bu süreçte Doğu dilleri birbiri arasında yoğun bir şekilde etkilenirken, öncelikle Doğudan Batıya yoğun kelime akışı olmuş ve bu Doğu kökenli kelimeler Batılılaşmış, Batı dillerine mal olmuştur, dolayısıyla Batı dilleri daha da zenginleşmiştir. Aynı şekilde bilhassa 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batıdan Doğuya bilhassa teknolojik, felsefî ve ilmî yoğun bir kelime akışı olmuştur. Dolayısıyla bütün diller, tarihten mürekkep elemanlı olarak oluşmuştur. Mesela, İngilizce, Fransızca muhtelif elemanlı mürekkep diller haline geldiklerinden dünyanın en zengin dilleri arasında sayılmaktadırlar.

Ele aldığımız Osmanlıca lügatler ve Türkçe sözlüklere baktığımızda 19. yüzyılda Türk dilinin sahip olduğu kelime hazinesi oldukça fazladır ve diğer dillerden Türk diline ve edebiyatına giren kelimelerin yüzde doksanı Türkçeleşmiş, meşru ve meşhur olmuştur. Türkçe lügat hazırlıkları olmak üzere yerli ve yabancıların çalışmalarına baktığımız zaman 19. yüzyıldaki Türkçe ve Türkçeleşmiş kelime sayılarının aşağı yukarı 100.000 civarında telaffuz edildiğini görmekteyiz.

Ancak Tanzimat akımıyla başlayan ve 20. yüzyılın sonlarına kadar devam eden, Türk dili üzerindeki tartışmalar, sadeleştirme çalışmaları ve Türk dilinden, diğer dillerden gelen Türkçeleşmiş/Türkçeleşmemiş bütün kelimeleri tasfiye gayretleri Türkçe sözlüklerdeki ve Türk dilindeki kelime sayısını 20.000'lere kadar indirmiştir.

Ne var ki Türk dilinde oluşan bu kelime boşluğunu, Batı dillerinden yoğun bir şekilde gelen Türkçeleşmemiş kelimeler bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde doldurmaya başlamıştır. Bu durumun dilden sokağa kadar yansıdığı görülmektedir ve dilde ve kültürde yabancılaşma sorunu ve tartışmalarını da beraberinde getirmiştir.

Türkçe için yapılan ilk lügat çalışması, I. Mahmud'un Şeyhü'l-İslâmlarından Mehmet Esat Efendi'nin, 1726-1732 arasında hazırladığı (Özön, 1962: IX) Türkçe/Türkçeleşmiş kelimelerden mürekkep bir lügat olan 851 büyük sahifeli, 37 bin madde başı kelime ihtiva eden **Lehçetü'l-Lügat**'idir (Beyreli, 2002: 518). Mehmet Esat Efendi, lügatında "marangoz" kelimesi dışındaki bütün kelimeleri Türkçe/Türkçeleşmiş olarak kabul etmiştir (Özön, 1962: IX). Zira Türkçenin gramer kurallarına uymuş/uydurulmuş ve benimsenmiş yabancı kökenli kelimeler Türkçeleşmiştir. Şemseddin Sami de Ahmet Vefik Paşa da bu görüştedir (Beyreli, 2002: 522). Bundan sonra ilk rastlanan sözlük, Ahmet Vefik Paşa'nın 1876 yılında 2 cilt olarak basılan **Lehçe-i Osmanî** lügati gelmektedir. Türkçenin kelime varlığıyla dikkati ilk çeken, Sir James Redhouse'un Türkçeden İngilizceye olan ve 1890 yılında yayımlanan, 93 bin maddelik **A Turkish and English Lexicon**'udur. Sir James Redhouse, Londra'da, 1864'ten 1885'e kadar üzerinde çalışıp II. Abdülhamid'in adıyla 10 cilt olarak yayınlamayı düşündüğü, 9 veya 10 cildini tamamladığı ancak "j" harfinin sonuna geldiği tamamlanmamış sözlüğü yayımlanmak üzere İstanbul'a yollamış ve fakat kaybolmuştur. Redhouse, aynı tarihlerde 200 bin kelime bir Türkçe-İngilizce sözlüğe başlamışsa da dahasonra bundan vazgeçmiştir (Beyreli, 2002: 521). Bu sözlüklerden başka önemli bir sözlük de 1891'de basılan Ebuzziya Tevfik'in 25 bin kelime **Lügat-i Ebuzziya**'sıdır (Beyreli, 2002: 520). 1887 senesinde doktor Hüseyin Remzi'nin bastırıldığı, yalnız Arapça ve Farça kelimelerden oluşan, 2 ciltlik 50 bin madde başı kelimeyi muhtevi **Lügât-ı Osmaniye** (Özön, 1962: X) **Lügat-i Remzî** (Beyreli, 2002: 520) isimli lügat vardır. Yine bu senelerde **Lügât-ı Ecnebiye** isimli küçük bir eser daha basılmıştır. 1899 senesinde Türkçenin önemli lügatlerinin başında gelen ve ayrı bir yere ve öneme sahip Şemseddin Sami'nin 1575 sayfalık **Kamus-ı Türkî** lügatı neşredilmiştir (Özön, 1962: X; Beyreli, 2002: 521). Bundan sonra ortaya çıkmış önemli bir lügat de, Ali Seydi Bey'in yazmış olduğu, 1908 senesinde 3 cilt hâlinde basılan **Resimli Kâmus-i Osmânî**'dir. 1908 senesinden sonra sözlük çalışmalarında bir duraklama olmuştur. Daha sonra neşredilen ve küçük bir sözlük (Özön, 1962: X) olan Mehmed Bahâeddin'in **Yeni Türkçe Lügat'i** (Beyreli, 2002: 522), o zamana kadar hiçbir sözlüğün, sayfalarına koymadığı ve 1910 senesinden sonra Türkçe yazı dilinde olduğu gibi kullanılan yabancı kökten gelme bazı kelimeler katılmıştır. O zamandan günümüze Türkçe meselesi üzerine tartışmalar devam ederken pek çok Türkçe sözlük de neşredilmiştir.

Biz, bu çalışmada, neşredilen Osmanlı lügatlerinden belli başlı 11 Osmanlıca lügati ve 5 Türkçe sözlüğü inceleyerek ve analiz ederek karşılaştırmalı olarak ortaya koyduk.

Kamus-I Türkî¹

Şemseddin Sami'nin hazırladığı **Kamus-ı Türkî**, 1574 sayfa olup, toplam 29038 ana kelimeden oluşmaktadır.

¹ Şemseddin Sami, **Kamus-ı Türkî**, İkdâm Matbaası, Dersââdet, 1317(1901). 1574 s.

Şemseddin Sami, **Kamus-ı Türkî**'yi meydana getirerek Türk dilinin sadeleşmesi ve yazı dili ile konuşma dilinin birbirine yaklaşmasını sağlamanın yanı sıra, Batı Türkçesi için “Osmanlıca” adlandırmasını yanlışlığına değinerek Türkçenin, Osmanlı Devletinin kuruluşundan da önce var olduğunu ve **Lisan-ı Türkî** deyiminin daha doğru olacağını savunmuştur.

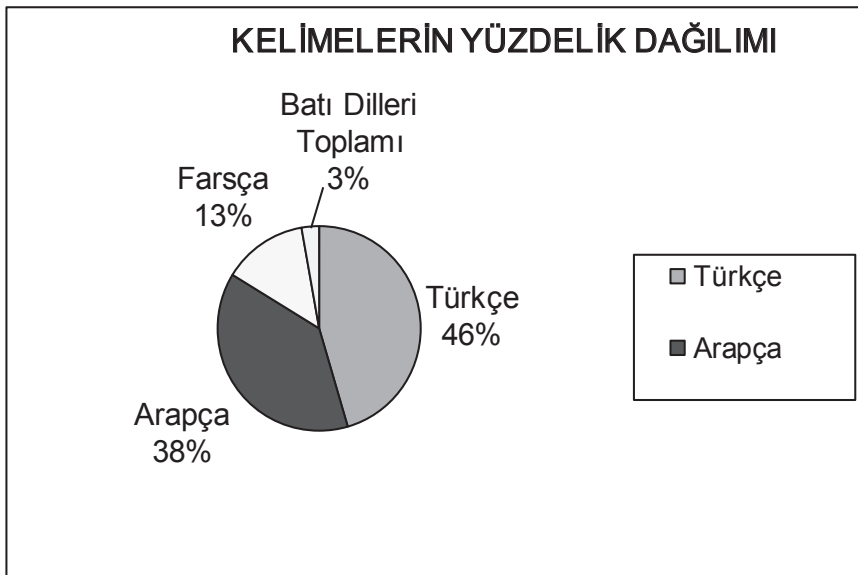
İncelemeye aldığımız **Kamus-ı Türkî**, taşıdığı addan da anlaşılacağı üzere Türkiye Türkçesinin Türk dilinin tarihî ve coğrafi yayılışını dikkate alarak Türkçeye Osmanlıca denildiği bir devirde bunun yanlışlığını dile getirerek eserine **Kamus-ı Türkî** adını vermiştir. “Garp Türkçesi” ve “Şark Türkçesi”ni yakınlaştırmayı hedeflemiştir.

Türkçenin kelimelerini en geniş ölçüde ortaya koymaya çalışan yazar, dil ve lügat zihniyetini Türkçülükle özdeşleştirerek Arapça ve Farsça kelimeleri, dildeki yerine ve kullanım alanlarına göre Türkçeleşmiş kelimeler olarak kabul etmiştir.

Kamus-ı Türkî'de, kaç adet kelimenin kökünün hangi dilden olduğunun yanı sıra, bu değişik dil köklerinden gelen kelimelerin lügatteki yüzde nispetleri ve bu nispetler arasında Türkçe kökenli kelimelerin adedi ve nispeti aşağıda **tablo** ve **grafik** hâlinde gösterilmiştir.

Kamus-ı Türkî'deki Köklerine Göre Kelime Sayılarını ve Yüzdeleri Nispetlerini Gösteren Tablo ve Grafik

Kelimelerin Yüzdeleri Dağılımı			
Türkçe	Arapça	Farsça	Batı Dilleri Toplamı
13202	11123	3904	809

Lügat-i Naci²

Muallim Naci'nin hazırladığı ve 960 sayfa olan **Lügat-i Naci**, toplam 18917 ana kelimedenden oluşmaktadır.

Lügat-i Naci, Muallim Naci tarafından yazılmıştır. Eserin ve yazarın adı kitabın ön kapağında ve ilk sayfasında mevcuttur. **Lügat-i Naci** sözlük manasında “Naci(nin) Sözlüğü” anlamına gelir.

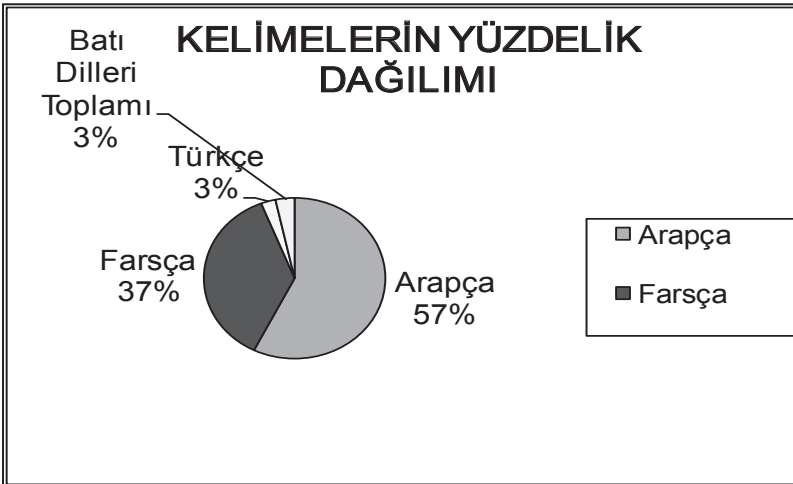
Muallim Naci, eserini tamamlayamadan vefat etmiştir. “Fetva” kelimesine kadar yazabilmiştir. Bu eser 832 sayfadan oluşmaktadır. Eser, 1901 (1317) yılında İstanbul Asır Matbaası ve Kütüphanesi (Sahibi Krikor) tarafından basılmıştır.

“Fetva” kelimesinden sonrasını ise Müstecebi-zade İsmet, Muallim Naci'nin notlarına dayanarak tamamlamıştır. Muallim Naci'nin hayatı hakkındaki bilgilere dayanarak eseri İstanbul'da yazdığı anlaşılmaktadır. Müstecebi-zade İsmet de eseri İstanbul'da tamamlamıştır. Bu tamamlanmış eser, 960 sayfadan oluşmaktadır. Bu da, İstanbul Asır Matbaasında 1906 (1319) yılında yayımlanmıştır.

Lügat-i Naci'de, kaç adet kelimenin kökünün hangi dilden olduğunun yanı sıra, bu değişik dil köklerinden gelen kelimelerin lügatteki yüzde nispetleri ve bu nispetler arasında Türkçe kökenli kelimelerin adedi ve nispeti aşağıda tablo ve grafik halinde gösterilmiştir.

Lügat-i Naci'deki Köklerine Göre Kelime Sayılarını ve Yüzdeleri Nispetlerini Gösteren Tablo ve Grafik

Kelimelerin Yüzdeleri Dağılımı			
Arapça	Farsça	Türkçe	Batı Dilleri Toplamı
10856	6926	492	643

² Muallim Naci, **Lügat-i Naci**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1901, 1906, 1987. 960 s.

Mükemmel Osmanlı Lügati³

Ali Nazıma ve Reşad tarafından hazırlanan **Mükemmel Osmanlı Lügati**, 999 sayfa ve toplam 19731 ana kelimedenden oluşmaktadır.

Mükemmel Osmanlı Lügati'ni, Mekteb-i Mülkiye-i Şahane Müdür Muavini Ali Nazıma ve Matbuat-ı Dahiliye Mümeyyizi Reşad hazırlamışlardır.

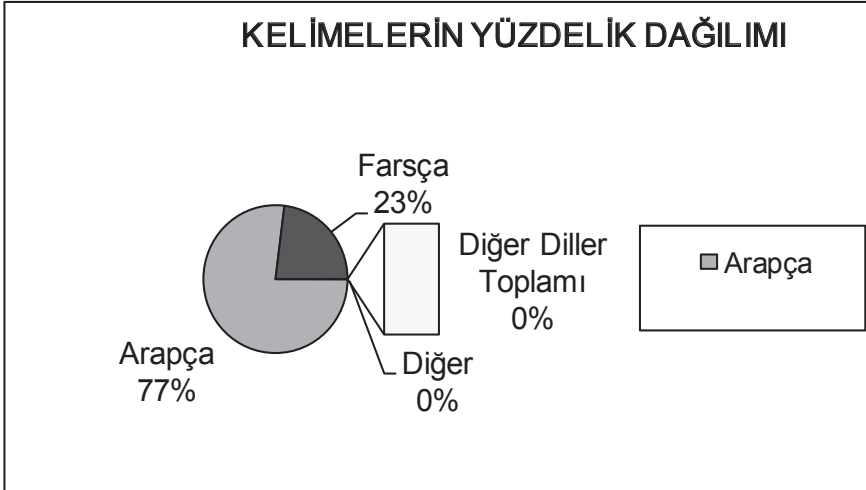
Mükemmel Osmanlı Lügati, Osmanlı inşasında kullanılan Arapça, Farsça kelimeler, tabirler ve ıstılahları havidir.

Lüगत, Maarif Nezareti'nin 10 Teşrîn-i Sani 1315 (22 Kasım 1899) tarihli ve 519 Numaralı Ruhsatnamesiyle ve 1319 (1903) tarihinde Hacı Hüseyin Efendi Matbaasında neşrolunmuştur. Ele alınarak incelenen nüsha yukarda neşir tarihi verilen nüshadır.

Mükemmel Osmanlı Lügati'nde, kaç adet kelimenin kökünün hangi dilden olduğunun yanı sıra, bu değişik dil köklerinden gelen kelimelerin lügatteki yüzde nispetleri ve bu nispetler arasında Türkçe kökenli kelimelerin adedi ve nispeti aşağıda **tablo** ve **grafik** hâlinde gösterilmiştir.

Mükemmel Osmanlı Lügati'ndeki Köklerine Göre Kelime Sayılarını ve Yüzdeler Nispetlerini Gösteren Tablo ve Grafik

Kelimelerin Yüzdeler Dağılımı		
Arapça	Farsça	Diğer Diller Toplamı
15178	4540	13

³ Ali Nazıma-Reşad, **Mükemmel Osmanlı Lügati**, Hacı Hüseyin Efendi Matbaası, Dersaadet, 1319. 999 s.

Resimli Kâmus-i Osmânî⁴

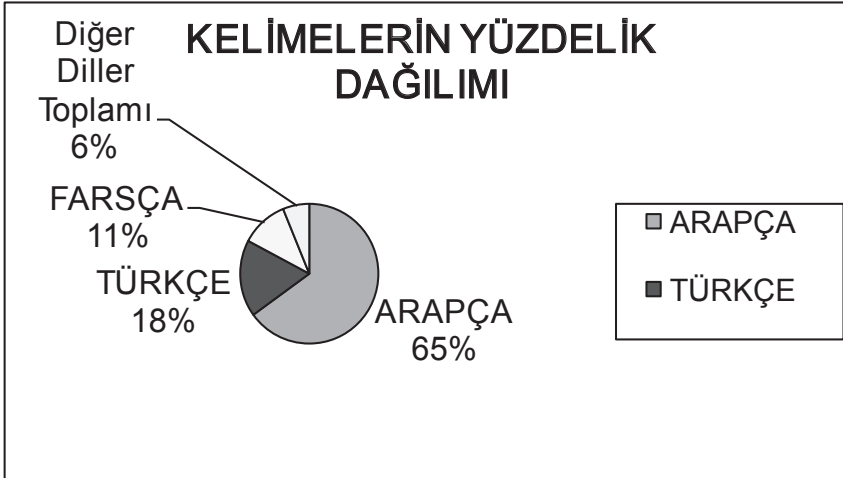
Ali Seydi Bey'in yazmış olduğu, **Resimli Kâmus-i Osmânî**, 3 cilt ve 1132 sayfadan oluşmaktadır. Kamus, üç sütun olarak düzenlenmiş, kelime izahlarında 3.000 kadar şekil kullanılmıştır. Kamus, toplam 21316 ana kelimedenden meydana gelmektedir.

Resimli Kâmus-i Osmânî'nin yazarı olan Ali Seydi Bey, daha çok hazırladığı sözlükler ve okullar için yazdığı tarih kitaplarıyla tanınan son devir yazar ve idarecilerindendir. Ali Seydi Bey, sözlük, dil, tarih, ahlakla ilgili pek çok eseri ve **Teşrifat ve Teşkilatımız** adlı bir eseri olan ve çeşitli gazetelerde makaleleri yayınlanan, çok yönlü bir kişidir.

Resimli Kamus-ı Osmanî'de, kaç adet kelimenin kökünün hangi dilden olduğunun yanı sıra, bu değişik dil köklerinden gelen kelimelerin lügatteki yüzde nispetleri ve bu nispetler arasında Türkçe kökenli kelimelerin adedi ve nispeti aşağıda tablo ve grafik halinde gösterilmiştir.

Resimli Kamus-ı Osmanî'deki Köklerine Göre Kelime Sayılarını ve Yüzdeleri Nispetlerini Gösteren Tablo ve Grafik

Kelimelerin Yüzdeleri Dağılımı			
ARAPÇA	TÜRKÇE	FARŞÇA	Diğer Diller Toplamı
13870	3791	2359	1318

Mükemmel Kamus-I Osmanî⁵

Mükemmel Kamus-ı Osmanî, Ahmet Rasim tarafından hazırlanmıştır.

⁴ Ali Seydî, **Resimli Kamus-ı Osmanî**, Matbaa ve Kütüphane-i Cihan, Dar'ül-Hilafet'il-Aliyye, 1324(1908). 1132 s.

⁵ Ahmet Rasim, **Mükemmel Kamus-ı Osmanî**, Dersaadet, t.y.. 448 s.

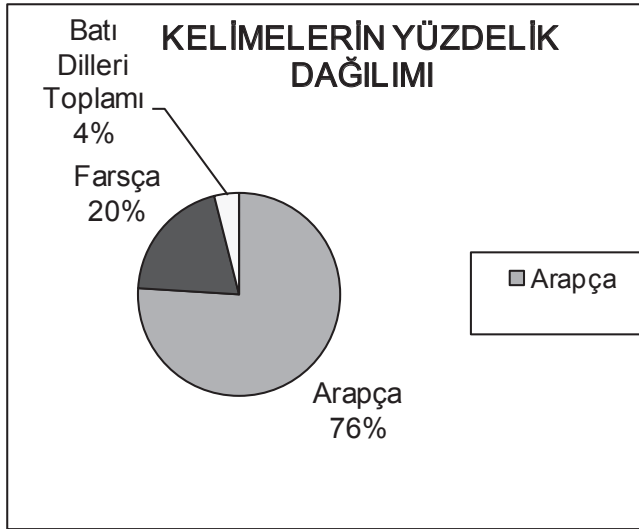

948 sayfa olan Kamus, toplam 9950 ana kelime ihtiva etmektedir. Ele alarak incelenen bu eser 1 ciltlik orijinal bir eserdir. Bu eserde müellif, Elif (a)'den başlayarak Ze (z) ye kadar gitmektedir. 485 sayfa olan lüğatin yarısına yakını kelimelerin yanında bulunan açıklayıcı resimlerle desteklenmiştir.. Mesela, kuş, balta, merdane vs. gibi birçok nesne hem açıklamış hem de isimleri verilmiştir. Eserin herhangi bir mukaddimesi bulunmamaktadır. Doğrudan kelimeler verilmiş ve anlamları açıklanmıştır. **Lügat**'te müellif hakkında herhangi bir bilgi yer almamıştır.

Mükemmel Kamus-ı Osmani'de, kaç adet kelimenin kökünün hangi dilden olduğunun yanı sıra, bu değişik dil köklerinden gelen kelimelerin lügatteki yüzde nispetleri ve bu nispetler arasında Türkçe kökenli kelimelerin adedi ve nispeti aşağıda tablo ve grafik hâlinde gösterilmiştir.

Mükemmel Kamus-ı Osmani'deki Köklerine Göre Kelime Sayılarını ve Yüzdeler Nispetlerini Gösteren Tablo ve Grafik

Kelimelerin Yüzdeler Dağılımı	
Arapça	7560
Farsça	1996
Batı Dilleri Toplamı	394

Türk Lügati⁶

İncelenen Türk Lügati: Türk Dillerinin İştikakı ve Edebî Lügatleri adlı eser, Hüseyin Kazım Kadri tarafından hazırlanan 35 yıllık bir çalışmanın ürünüdür. 3659 sayfa olan lügat, 19778 ana kelimedenden oluşmaktadır. Bu lügatte dikkati

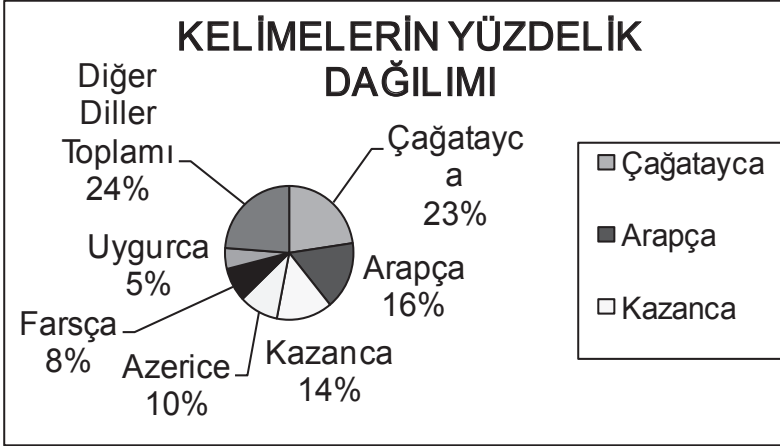
⁶ Hüseyin Kazım Kadri, **Türk Lügati: Türk Dillerinin İştikakı ve Edebî Lügatleri**, C:I-IV, Devlet Matbaası, İstanbul Cilt: I, 1927, C:II, 1928, C:III, 1943, C:IV, 1945. 3659 s.

çeken husus, diğer lügatlerden farklı olarak içinde bulundurduğu kelimelerin kökenleri olarak farklılık göstermesi yani diğer dillerin yanında Türk lehçelerine de yer verilmesidir. Yazar bu eseri hazırlamak için Farsça, Latince, Yunanca, Çağatay gibi daha birçok dili öğrenmiştir. Lügatin ilk iki cildinin Osmanlıcadır. Diğer iki cilt Latin harfleriyle ele alınmıştır.

Türk Lügâti'nde, kaç adet kelimenin kökünün hangi dilden olduğunun yanı sıra, bu değişik dil köklerinden gelen kelimelerin lügatteki yüzde nispetleri ve bu nispetler arasında Türkçe kökenli kelimelerin adedi ve nispeti aşağıda tablo ve grafik hâlinde gösterilmiştir.

Türk Lügâti'ndeki Köklerine Göre Kelime Sayılarını ve Yüzdeleri Gösteren Tablo ve Grafik

KELİMELERİN YÜZDELİK DAĞILIMI						
Çağatayca	Arapça	Kazanca	Azerice	Farsça	Uygurca	Diğer Diller Toplamı
4180	3059	2565	1801	1525	948	4399

Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük⁷

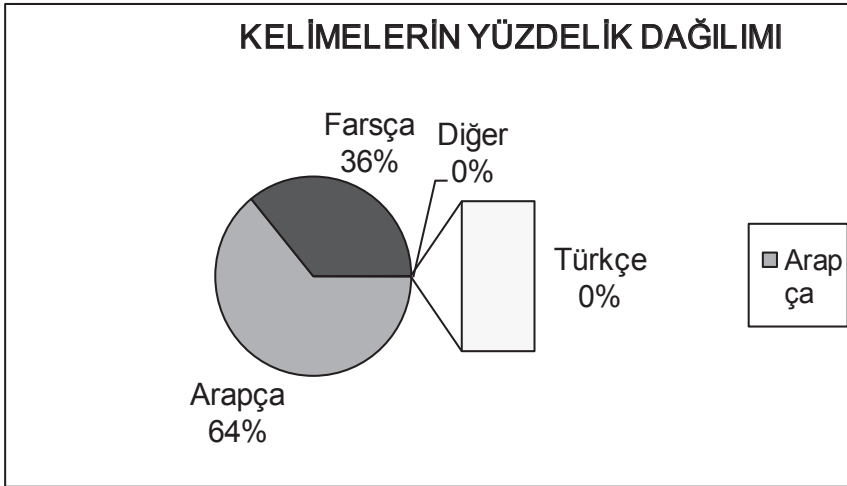
Mustafa Nihat Özön tarafından hazırlanan ve 808 sayfadan oluşan ve 27851 ana kelime ihtiva eden **Osmanlıca-Türkçe Sözlük**'ün birinci baskısı 1952'de yapılmıştır. 5. Baskı (1973)'ya 1000'den fazla kelime ve örnek katılmıştır.

Osmanlıca-Türkçe Sözlük'te, kaç adet kelimenin kökünün hangi dilden olduğunun yanı sıra, bu değişik dil köklerinden gelen kelimelerin lügatteki yüzde nispetleri ve bu nispetler arasında Türkçe kökenli kelimelerin adedi ve nispeti aşağıda tablo ve grafik halinde gösterilmiştir.

⁷ Mustafa Nihat Özön , **Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük**, 5. Baskı, İnkılap ve Aka Yayınları, İstanbul , 1973. 808 s.

Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük'teki Köklerine Göre Kelime Sayılarını ve Yüzdeler Nispetlerini Gösteren Tablo ve Grafik

Kelimelerin Yüzdeler Dağılımı		
Arapça	Farsça	Türkçe
17578	9841	16

Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügât⁸

Ferit Devellioğlu'nun 14.baskısı olan ve 1195 sayfadan oluşan **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügati**, toplam 43048 ana kelimedenden oluşmaktadır.

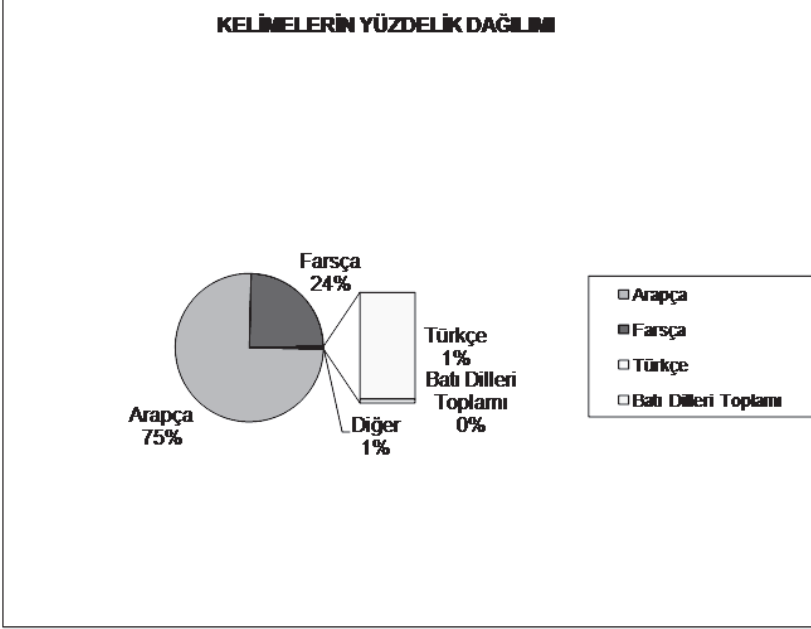
İncelenen Ferit Devellioğlu'nun 14. baskısı olan **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügati**'nde, kelimelerin dillere göre dağılımı, Arapça-Farsça, Arapça-Türkçe ve Farsça-Türkçe dil gruplarının bazı kelimelerinin birleşmesi ile oluşmuş Osmanlıca birleşik kelimeler, lügatteki kelimelerin dillere göre yüzdeler dağılımları ortaya konmuştur.

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügât'te, kaç adet kelimenin kökünün hangi dilden olduğunun yanı sıra, bu değişik dil köklerinden gelen kelimelerin lügatteki yüzde nispetleri ve bu nispetler arasında Türkçe kökenli kelimelerin adedi ve nispeti aşağıda **tablo ve grafik** hâlinde gösterilmiştir.

⁸ Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügât**, 14. baskı, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1997. 1195 s.

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügât'teki Köklerine Göre Kelime Sayılarını ve Yüzelik Nispetlerini Gösteren Tablo ve Grafik

Kelimelerin Yüzelik Dağılımı			
Arapça	Farsça	Türkçe	Batı Dilleri Toplamı
32314	10462	263	9

Osmanlıca-Türkçe Sözlük⁹

Ahmet Doğan tarafından kaleme alınan Osmanlıca Türkçe Sözlük, 736 sayfa olup, toplam 19872 ana kelime ihtiva etmektedir.

Ahmet Doğan tarafından kaleme alınan Osmanlıca Türkçe Sözlüğün hazırlanmasında yazar, daha önce hazırlanan sözlüklere bir eleştiri getirilip bu sözlüklerin bir kısmının tamamen yüksek seviyedeki ilmi araştırmalara yönelik olduğu, diğer bir kısmının ise içerdiği kelimelerin kullanılış frekansları sebebiyle tatmin edici olmadığı üzerinde durmaktadır. Dilin hâl ve gelecek arasında bir köprü olma özelliğinden hareketle hazırlanan sözlük Osmanlı Türkçesi'nde kullanılan Arapça ve Farsça kelimeleri içermektedir. Sözlükte alfabetik sıralamada Türk imlası esas alınmıştır. Bu tip çalışmaların belirli bir kültür ve bilgi seviyesine hitap etmesi gerekliliğine inanan yazarın zaman zaman açıklaması yapılan kelimeler ile kelimelerin açıklamaları arasında fonetik ilgi kurmaya çalıştığı görülmektedir.

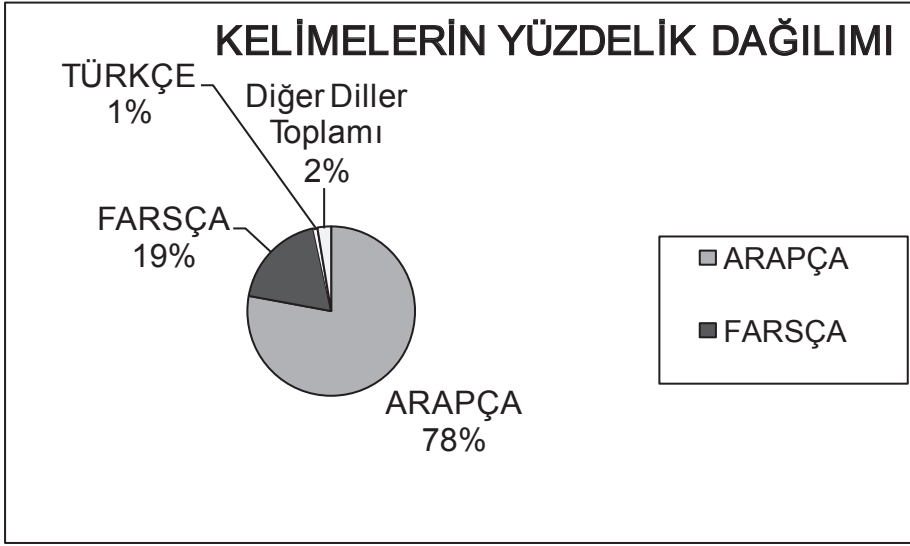
Osmanlıca-Türkçe Sözlük'te, kaç adet kelimenin kökünün hangi dilden olduğunun yanı sıra, bu değişik dil köklerinden gelen kelimelerin lügatteki yüzde

⁹ Ahmet Doğan, **Osmanlıca Türkçe Sözlük**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1995, 736 s.

nispetleri ve bu nispetler arasında Türkçe kökenli kelimelerin adedi ve nispeti aşağıda tablo ve grafik hâlinde gösterilmiştir.

Osmanlıca-Türkçe Sözlük'deki Köklerine Göre Kelime Sayılarını ve Yüzdeler Nispetlerini Gösteren Tablo ve Grafik

Kelimelerin Yüzdeler Dağılımı			
ARAPÇA	FARŞÇA	TÜRKÇE	Diğer Diller Toplamı
14550	3490	147	489

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük¹⁰

Arif Hikmet Par tarafından kaleme alınan ve 530 sayfadan müteşekkil **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Sözlük**'te toplam 10585 ana kelime bulunmaktadır.

Bu sözlük lise ve üniversite öğrencilerinin divan edebiyatı ve Osmanlıca derslerine, eski metinleri okumada güçlük çeken kişilere yardımcı olmak amacıyla hazırlanmıştır.

Sözlüğün içindeki kelimelerin tasnifi ve analizi yapılarak, dillere göre kelime sayısı ve grafikleri ortaya kondu.

Bu eserde Arapça, Farsça ve Türkçe kelimelere yer verilmiştir. Araştırma sonucu 10585 kelime tespit edilmiştir.

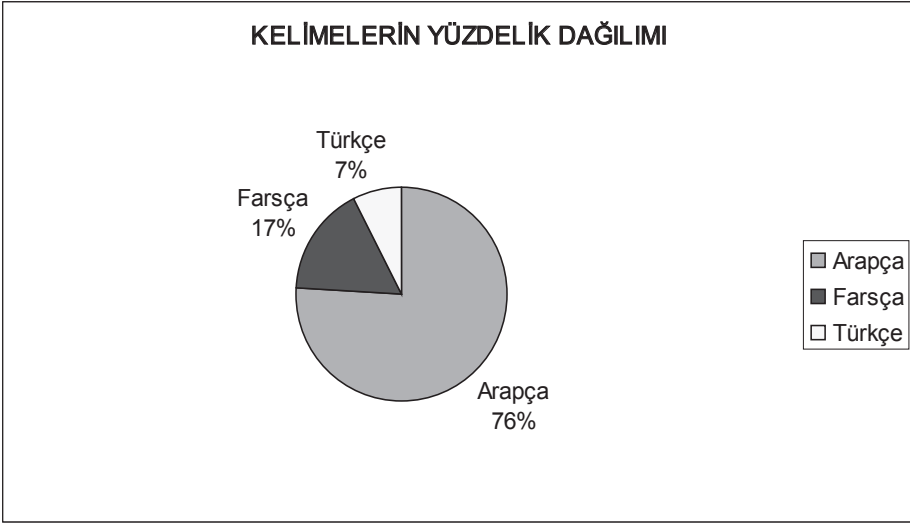
Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Sözlük'te, kaç adet kelimenin kökünün hangi dilden olduğunun yanı sıra, bu değişik dil köklerinden gelen kelimelerin

¹⁰ Arif Hikmet Par, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Sözlük**, Serhat Yayınları, İstanbul, 2000. 530 s.

lügatteki yüzde nispetleri ve bu nispetler arasında Türkçe kökenli kelimelerin adedi ve nispeti aşağıda **tablo** ve **grafik** hâlinde gösterilmiştir.

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük'deki Köklerine Göre Kelime Sayılarını ve Yüzdelik Nispetlerini Gösteren Tablo ve Grafik

Kelimelerin Yüzdelik Dağılımları		
Arapça	Farsça	Türkçe
8020	1773	792

Osmanlıca Türkçe Lügât¹¹

Bir komisyon tarafından hazırlanan ve 1462 sayfadan oluşan **Osmanlıca-Türkçe Lügât**, toplam 28930 ana kelime ihtiva etmektedir.

Bu lügatta, **Risale i Nur**'da geçen Arapça ve Farsça kelime, tamlama ve kavramlarla birlikte, Türkçe ve Batı kökenli kelimeler yer almaktadır.

Yeni Asya Neşriyat tarafından Risale i Nur eserleri seçilerek hazırlanmıştır

Eserle ilgili olarak yapılan incelemede, lügatte onbeş dilden kelime kullanılmıştır.

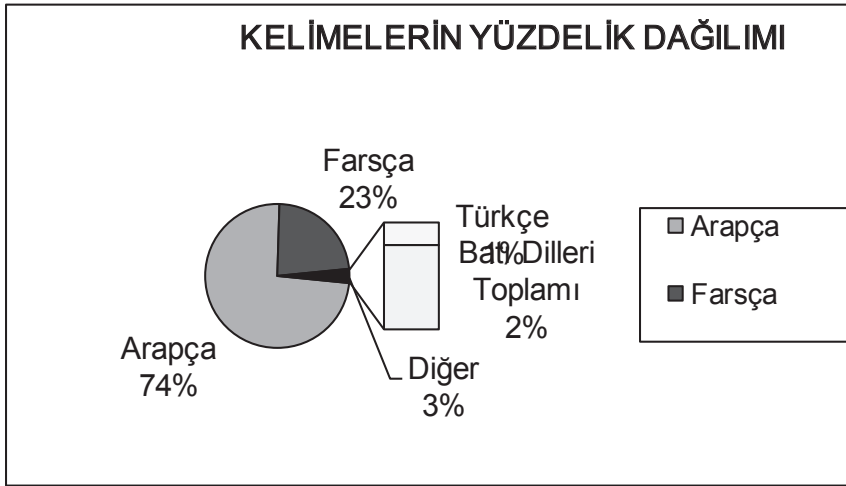
Lügati hazırlayanlarla ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Osmanlıca-Türkçe Lügât'ta, kaç adet kelimenin kökünün hangi dilden olduğunun yanı sıra, bu değişik dil köklerinden gelen kelimelerin lügatteki yüzde nispetleri ve bu nispetler arasında Türkçe kökenli kelimelerin adedi ve nispeti aşağıda tablo ve grafik halinde gösterilmiştir.

¹¹ Komisyon, **Osmanlıca-Türkçe Lügât**, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2001. 1462 s.

Osmanlıca-Türkçe Lügât'taki Köklerine Göre Kelime Sayılarını ve Yüzelik Nispetlerini Gösteren Tablo ve Grafik

Kelimelerin Yüzelik Dağılımı			
Arapça	Farsça	Türkçe	Diğer Diller Toplamı
21392	6648	193	700

Büyük Türk Sözlüğü¹²

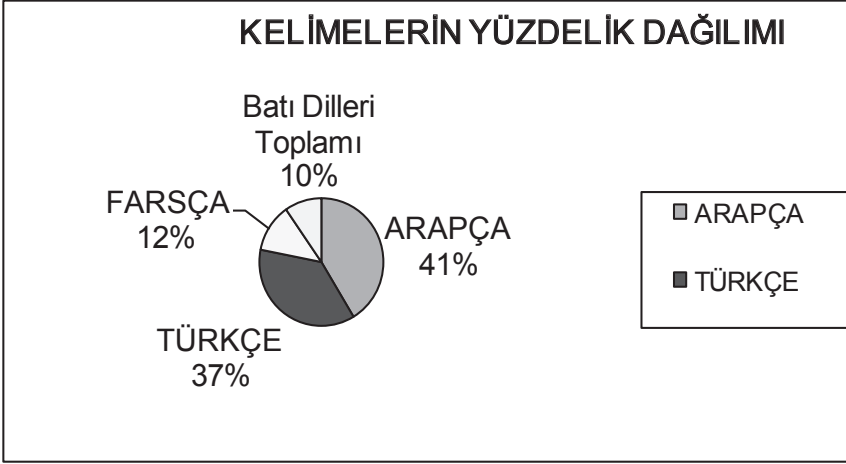
Umumi neşriyat müdürlüğünü Şevket Rado, ilmi kontrolünü Muharrem Ergin ve redaksiyonunu Yılmaz Öztuna'nın yaptığı **Hayat Büyük Türk Sözlüğü**, 1288 sayfadan ve 25381 ana kelimedenden oluşmaktadır.

Hayat Büyük Türk Sözlüğü'nde, kaç adet kelimenin kökünün hangi dilden olduğunun yanı sıra, bu değişik dil köklerinden gelen kelimelerin lügatteki yüzde nispetleri ve bu nispetler arasında Türkçe kökenli kelimelerin adedi ve nispeti aşağıda tablo ve grafik halinde gösterilmiştir.

¹² Şevket Rado-Muharrem Ergin-Yılmaz Öztuna, **Hayat Büyük Türk Sözlüğü**, Hayat Yayınları, İstanbul, t.y.. 1288 s.

Hayat Büyük Türk Sözlüğü'ndeki Köklerine Göre Kelime Sayılarını ve Yüzdeler Nispetlerini Gösteren Tablo ve Grafik

Kelimelerin Yüzdeler Dağılımı			
ARAPÇA	TÜRKÇE	FARŞA	Batı Dilleri Toplamı
10527	9310	3130	2414

Türkçe Sözlük¹³

İncelenen ve kelime analizi yapılan **Türkçe Sözlük**'ün 9. baskısı, Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanmış, 1998'de iki cilt halinde yayımlanmıştır. Sözlük, *Bilim ve Uygulama Kolu Yayınları* tarafından yayımlanmıştır. Türkçe Sözlük, Prof. Dr. İsmail Parlatır, Prof. Dr. Nevzat Gözaydın, Prof. Dr. Hazma Zülfişar, Belgin Tezcan Aksu, Seyfullah Türkmen ve Yaşar Yılmaz tarafından hazırlanmıştır. Türkçe Sözlüğün zenginleştirilmesinde tarama işlemleri ön planda tutulmuştur. Öncelikli olarak orta öğretim kitapları taranmış; gazete ve dergilerden sözler derlenmiş; değişik meslek alanlarında kullanılan terimler toplanmış ve terim sözlüklerinden standart Türkçede yaygın olarak kullanılan sözler toplanarak Türkçe Sözlük'e eklenmiştir.

Bu çalışmada, **Türkçe Sözlük**'ün, 1998 basımı ve 9. baskısı incelendi ve kelime analizi yapıldı. Kelime analizinde dikkate alınan kök/ana kelimeler olduğu için kök kelimedenden türetilmiş, tamlama veya bileşik halde kullanılan kelimeler değerlendirmeye alınmamıştır. Yapılan analiz sonucunda toplam 18355 kelime ve bu kelimelerin hangi dillere mensup olduğunu ortaya konulmuş, ayrıca Türkçe kelimelerle diğer dillerden dilimize giren kelimelerin yüzdeler nispetleri grafik ve tablolara yansıtılmıştır.

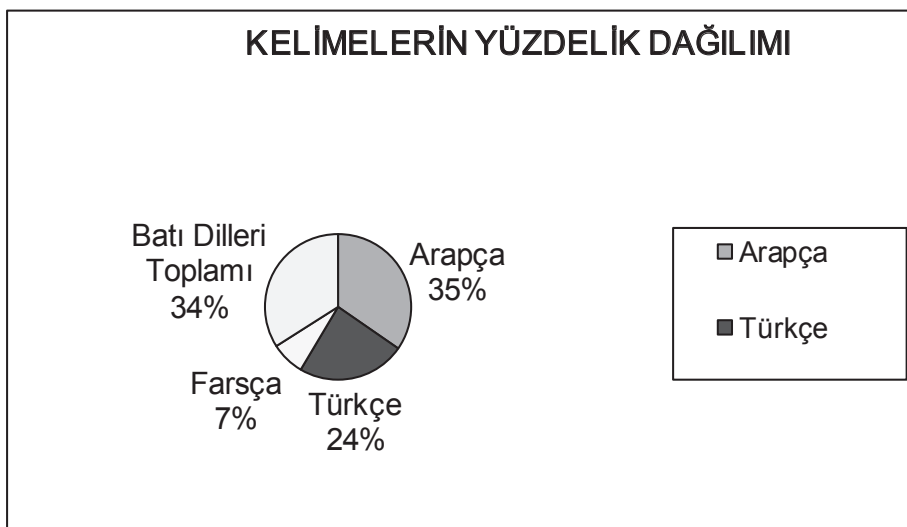
¹³ İsmail Parlatır vd., **Türkçe Sözlük**, C:I-II, 8. baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1988. 2523 s.

Türkçe Sözlük'te, kaç adet kelimenin kökünün hangi dilden olduğunun yanı sıra, bu değişik dil köklerinden gelen kelimelerin lügatteki yüzde nispetleri ve bu nispetler arasında Türkçe kökenli kelimelerin adedi ve nispeti aşağıda tablo ve grafik halinde gösterilmiştir.

Türkçe Sözlük'teki Köklerine Göre Kelime Sayılarını Ve Yüzdeleri Nispetlerini Gösteren Tablo ve Grafik

Kelimelerin Yüzdeleri Dağılımı			
Arapça	Türkçe	Farsça	Batı Dilleri Toplamı
6342	4417	1366	6230

Yeni Türkçe Lügat¹⁴

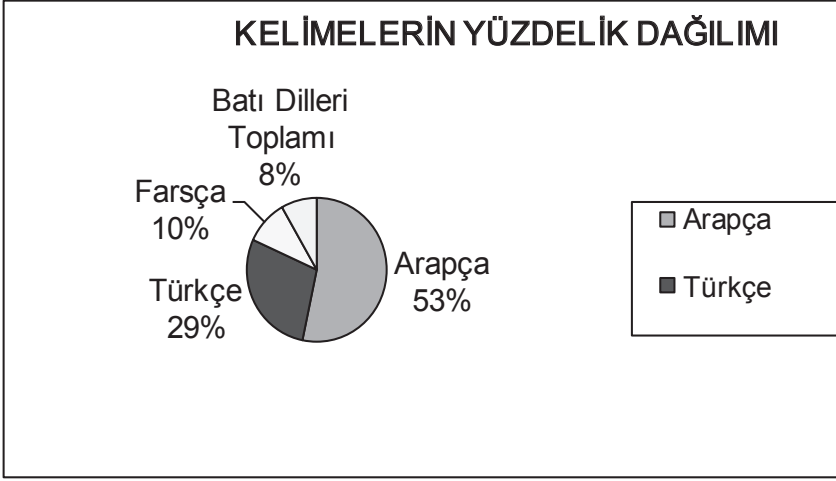
Mehmet Bahaettin Toven'in **Büyük Türkçe Lügati**, toplam 1210 sayfadan oluşmaktadır. Sözlüğün 822. sayfasından itibaren dizin bölümü başlamaktadır. Sözlükte toplam 8785 ana kelime yer almaktadır.

Yeni Türkçe Lügat'teki, kaç adet kelimenin kökünün hangi dilden olduğunun yanı sıra, bu değişik dil köklerinden gelen kelimelerin lügatteki yüzde nispetleri ve bu nispetler arasında Türkçe kökenli kelimelerin adedi ve nispeti aşağıda tablo ve grafik halinde gösterilmiştir.

¹⁴ Mehmet Bahaettin Toven, **Yeni Türkçe Lügat**, Haz. Abdülkadir Hayber, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2004. 832+378=1210 s.

Yeni Türkçe Lügat'teki Köklerine Göre Kelime Sayılarını ve Yüzdeleri Nispetlerini Gösteren Tablo ve Grafik

Kelimelerin Yüzdeleri Dağılımı			
Arapça	Türkçe	Farsça	Batı Dilleri Toplamı
9997	5386	1866	1533

Büyük Türkçe Sözlük¹⁵

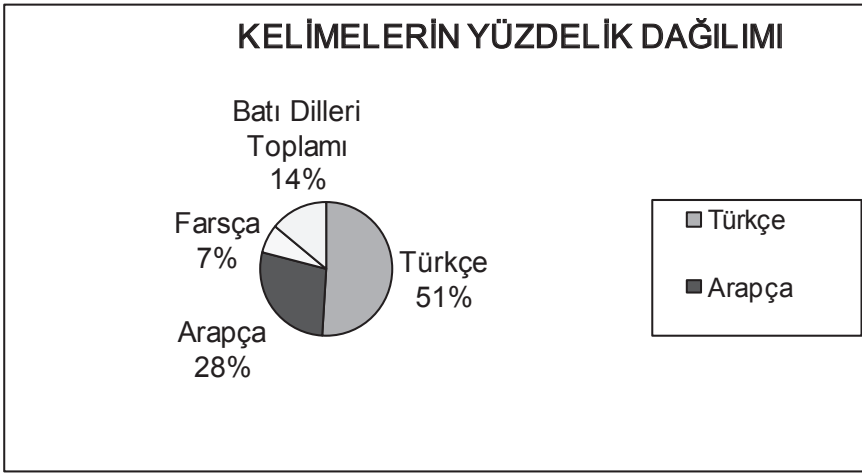
Büyük Türkçe Sözlük, ilk defa 1981'de basılmış, 1981-1986 yılları arasındaki dört baskıdan sonra genişletilmiş olarak beşinci baskısı yayınlanmıştır. Beşinci ve dokuzuncu baskılar arasındaki yayınlar beşinci baskıdaki metnin aynısıdır. Ele alınan sözlük, onuncu basımıdır ve bu basım daha geliştirilmiş, mükemmelleştirilmiştir. Yeni basımda, kelime hazinesindeki genişleme yanında, tarifler gözden geçirilmiş ilk yayınlanışlardaki eksiklikler giderilmeye çalışılmış, açıklamalar büyük şair ve yazarlardan seçilen örneklerle pekiştirilmiştir. Sözlük 1169 sayfa olup, toplam 44195 ana kelime ve bileşik kelimelerle beraber toplam 52997 kelimedenden oluşmaktadır.

Büyük Türkçe Sözlük'te, kaç adet kelimenin kökünün hangi dilden olduğunun yanı sıra, bu değişik dil köklerinden gelen kelimelerin lügatteki yüzde nispetleri ve bu nispetler arasında Türkçe kökenli kelimelerin adedi ve nispeti aşağıda tablo ve grafik halinde gösterilmiştir.

¹⁵ D.Mehmet Doğan, **Büyük Türkçe Sözlük**, 11. baskı, İz Yayıncılık, İstanbul 1996. 1169 s.

***Büyük Türkçe Sözlük*'deki Köklerine Göre Kelime Sayılarını ve Yüzdeleri Nispetlerini Gösteren Tablo ve Grafik**

Kelimelerin Yüzdeleri Dağılımı			
Türkçe	Arapça	Farsça	Batı Dilleri Toplamı
27013	14851	3680	7453

Misalli Büyük Türkçe Sözlük¹⁶

2005 Tarihinde yayınlanmış olan **Asırlar Boyu Tarihî Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, “Sözlük Hakkında” adlı bölümde belirtildiği gibi titizlikle 34 yıl emek verilerek meydana getirilmiş muhteşem bir Türkçe sözlüktür. Üç cilt ve 3520 sayfa olan sözlük, toplam 46035 ana kelimedenden oluşmaktadır.

“61 bin ana madde ve ara madde, yaklaşık 35 bin deyim 400 müellifin 1000’e yakın eserinin taranmasıyla elde edilen 100 bin örnekle bu temel başvuru eseri”, Türkçeye bir sivil toplum kuruluşunun yaptığı önemli bir hizmet olması bakımından dikkate değerdir. Kubbealtı Lugatı’nın ilk ilmî danışma toplantılarına 1971 yılında ilim ve fikir adamları ile Türk dili üzerinde çalışmış akademisyenlerden oluşan 11 kişilik bir heyetle 1970’te Samiha Ayverdi, İlhan Ayverdi, Ekrem Hakkı Ayverdi, Nihad Sami Banarlı tarafından kurulan Kubbealtı Vakfı tarafından 1972 yılında faaliyete geçirilen dil akademisinde başlanmıştır.

İlk çalışmalarına 1971-1972 yılında başlayan danışma kurulu, Samiha Ayverdi (1905-1993), Dr. Ekrem Hakkı Ayverdi (1899-1984), Nihad Sami Banarlı (1907-1974), Tahsin Banguoğlu (1904-1989), Ömer Lütfi Barkan (1902-1979), Kaya Bilgegil (1921-1987), Abdülkadir İnan (1889-1976), Faruk Kadri

¹⁶ İlhan Ayverdi, **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, C:I-III, 2. Baskı, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2006. 3549 s.

Timurtaş (1925-1982), Faruk Nafiz Çamlıbel (1898-1973), Orhan Seyfi Orhon (1890-1972), Fevziye Abdullah Tansel (1912-1988)'den oluşmaktaydı. Sözlüğün yazımına 1976'da girildi ve uzun bir yol katettikten sonra dağılan akademinin bayrağını İlhan Ayverdi devraldı. Sonra Marmara Üniversitesi de bu sözlük çalışmasına iştirak etti. 34 yıl emek verilen “**Kubbealtı Lügati / Misalli Büyük Türkçe Sözlük**” nihayet Kubbealtı Neşriyat tarafından yayınlandı. 13.yüzyıldan 20. yüzyıla kadar Türkçe eserler taranarak hazırlanan, hazırlığı 1971, yazılması ise 1976 yılında başlayan Kubbealtı Lügati 34 sene süren ciddi ve zahmetli bir çalışmanın sonunda 2005 yılında tamamlanmıştır.

Sözlük'ün birinci sayfasında yer alan adların sırası şöyledir: İlhan Ayverdi, Ahmet Topaloğlu, Hayri Bilecik, Mustafa Tahralı, Fahrünnisa Bilecik, Hülya Uğur.

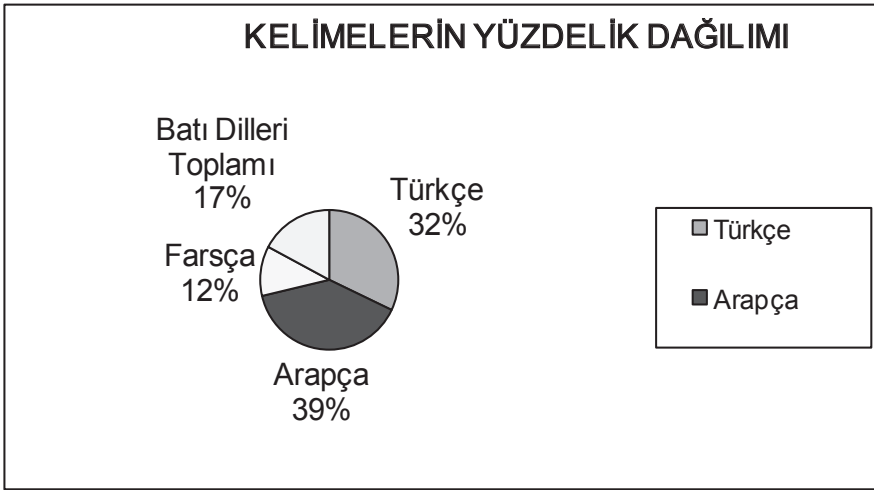
Asırlar Boyu Tarihî Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük'ün Etimolojik redaksiyonunu Prof. Dr. Ahmet Topaloğlu yaptı. Arapça ve Farsça etimoloji ve imla editörlüklerini ise Prof. Dr. Mustafa Tahralı ve Hayri Bilecik üstlendi. Özel uzmanlık alanı danışmaları arasında Prof. Dr. Kenan Gürsoy (Felsefe), Prof. Dr. Tarık Akçal (Tıp), Prof. Dr. Mustafa Fayda (İlahiyat), Prof. Dr. Fahreddin Olguner (İslam Felsefesi), Prof. Honoris Causa Uğur Derman (Süsleme Sanatları) ve Prof. Dr. Muhittin Serin (Hat) gibi bir çok bilim ve fikir adamları yer aldı.

Sözlük, Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı ile Vehbi Koç Vakfı'nın yakın desteği ile yayınlandı.

Asırlar Boyu Tarihî Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük'de, kaç adet kelimenin kökünün hangi dilden olduğunun yanı sıra, bu değişik dil köklerinden gelen kelimelerin lügatteki yüzde nispetleri ve bu nispetler arasında Türkçe kökenli kelimelerin adedi ve nispeti aşağıda tablo ve grafik halinde gösterilmiştir.

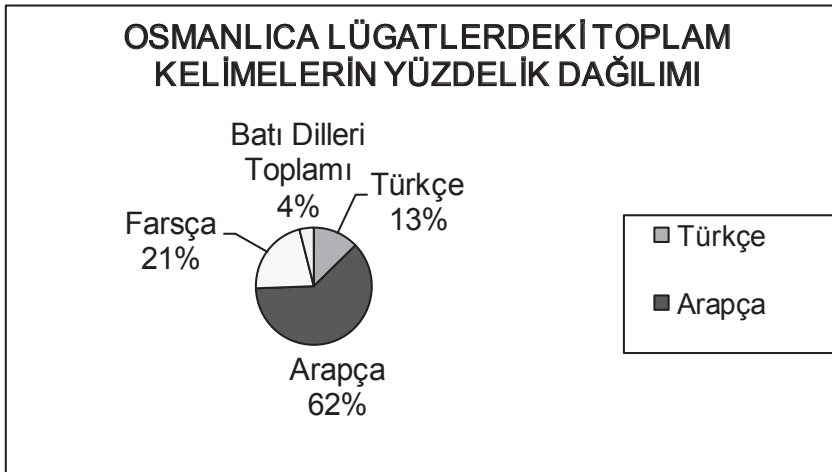
Misalli Büyük Türkçe Sözlük'deki Köklerine Göre Kelime Sayılarını Ve Yüzdeleri Nispetlerini Gösteren Tablo ve Grafik

Kelimelerin Yüzdeleri Dağılımı			
Türkçe	Arapça	Farsça	Batı Dilleri Toplamı
13777	17179	5010	7516

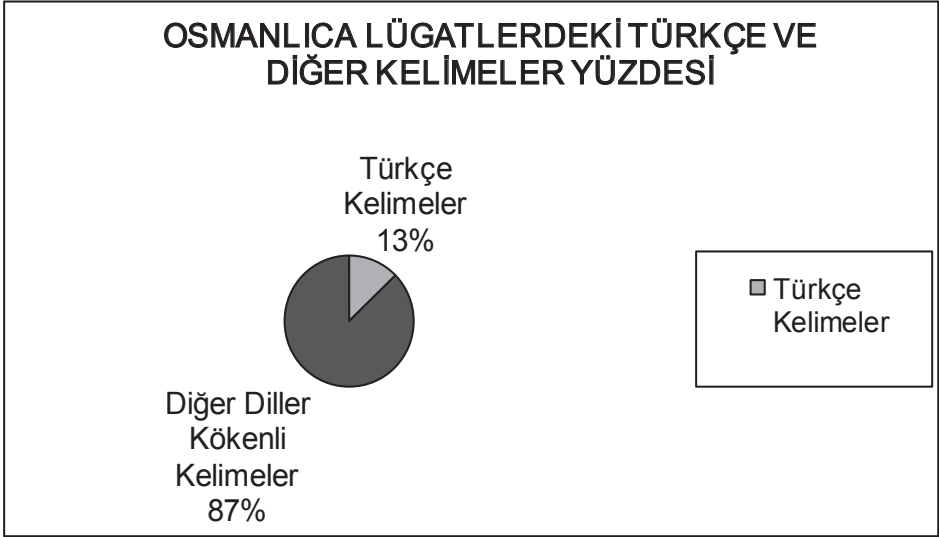

SONUÇ

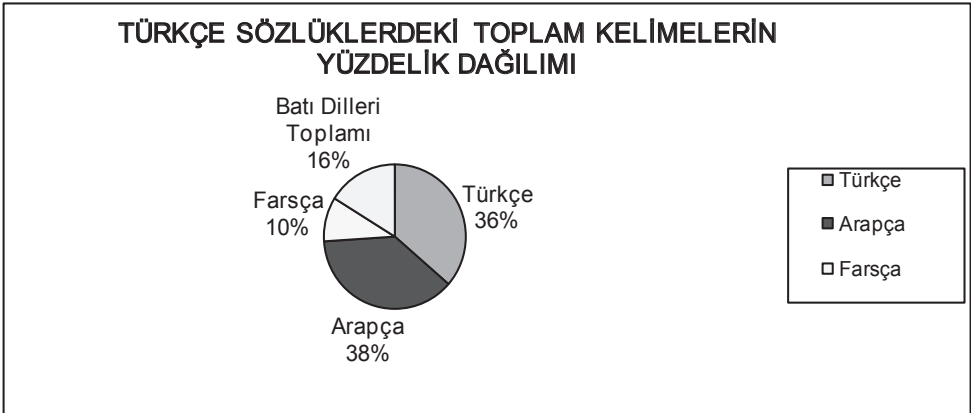
On Bir Osmanlıca Lügatindeki Toplam Kelimelerin Yüzdeleri Dağılımı

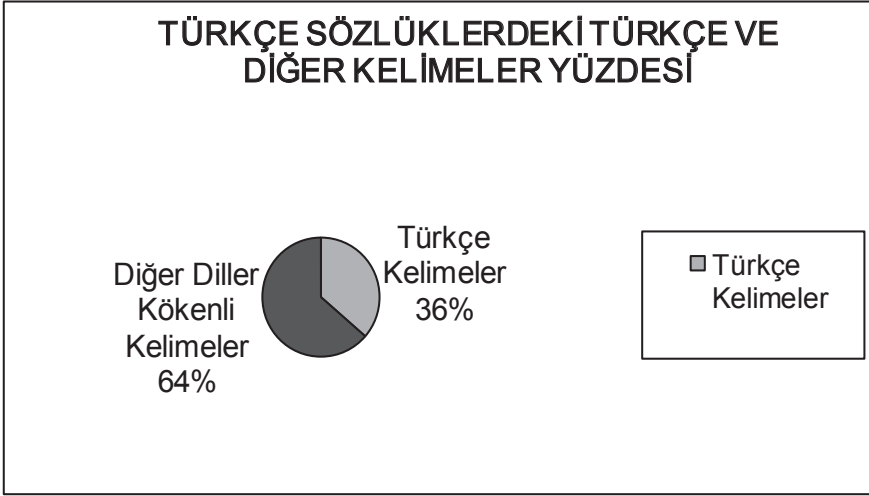
On Bir Osmanlıca Lügatindeki Türkçe ve Diğer Kelimeler Yüzdesi

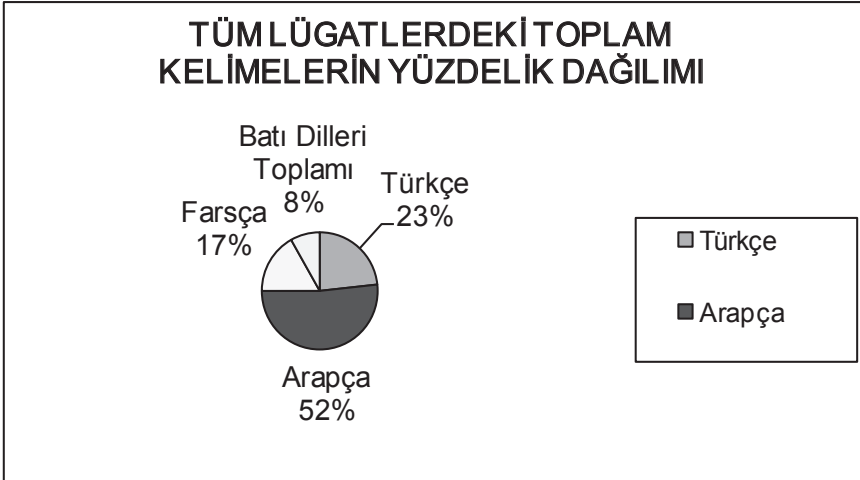
Türkçe Sözlükteki Toplam Kelimelerin Yüzdelik Dağılımı

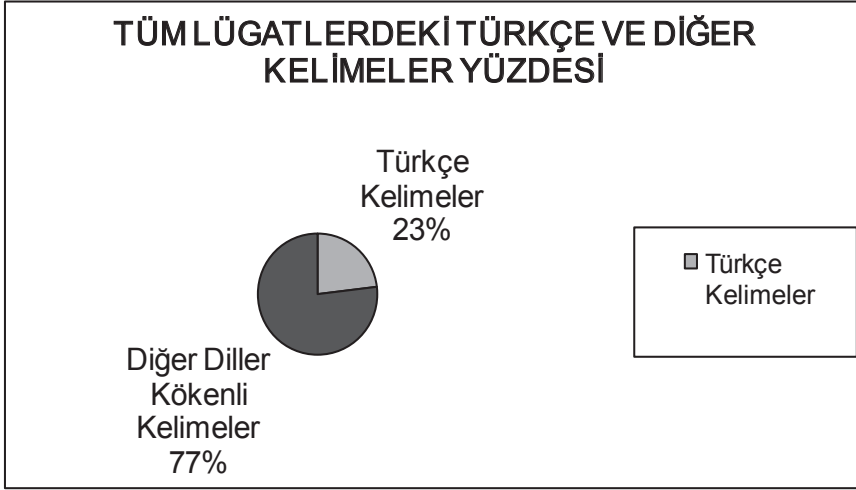
Beş Türkçe Sözlükteki Türkçe ve Diğer Kelimeler Yüzdesi

Tüm Lügat ve Sözlüklerdeki Toplam Kelimelerin Yüzelik Dağılımı

Tüm Lügat ve Sözlüklerdeki Türkçe ve Diğer Kelimeler Yüzdesi

Sonuç olarak bu çalışmada Türkçe kökenli kelimeleri ve asırlar boyu işlenerek ve kullanılarak Türkçeleşmiş kelimeleri, sayılarını kökenlerine göre tablolarda ortaya koyduk, karşılaştırdık ve Türk dilinde Türkçe kökenli kelimelerle, Türkçeleşmiş kelimelerin nispetlerini tablolar hâlinde gösterdik.

Bu inceleme ve tablolardaki gözlemlerden şunu çıkarmak mümkündür: Asırlar boyu kullanılarak kelime alışverişiyle zenginleşmiş Türkçedeki diğer diller kökenli Türkçeleşmiş kelimeleri tasfiye etmek yerine, zenginleşmiş Türk dilini koruyabilmek için metotlar geliştirmek, en isabetli yol olur/du.

KAYNAKÇA

Ahmet Rasim, (t.y.), **Mükemmel Kamus-ı Osmanî**, Dersaadet.

Ali Nazîma-Reşâd, (1319), **Mükemmel Osmanlı Lügati**, Dersaadet: Hacı Hüseyin Efendi Matbaası.

Ali Seydî, (1908), **Resimli Kamus-ı Osmanî**, Dar'ül-Hilafet'il-Aliyye: Matbaa ve Kütüphane-i Cihan.

Ayverdi, İlhan, (2006), **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, C:I-III, 2. Baskı, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.

Beyreli, Latif, (2002), "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Dilde Sadeleşme Akımında Türkçe Sözlüklerin Yeri", **Osmanlı**, Cilt: 9, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, ss.518-523.

Devellioğlu, Ferit, (1997), **Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat**, 14. baskı, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Doğan, Ahmet, (1995, 1999), **Osmanlıca Türkçe Sözlük**, Ankara: Akçağ Yayınları.

Doğan, D.Mehmet, (1996), **Büyük Türkçe Sözlük**, 11. baskı, İstanbul: İz Yayıncılık.

Hüseyin Kazım Kadri, (C: I, 1927, C: II, 1928, C: III, 1943, C: IV, 1945), **Türk Lügati: Türk Dillerinin İştikakı ve Edebî Lügatleri**, C:I-IV, İstanbul: Devlet Matbaası.

Komisyon, (2001), **Osmanlıca-Türkçe Lügat**, İstanbul: Yeni Asya Neşriyat.

Muallim Naci, (1987), **Lügat-ı Naci**, İstanbul: Çağrı Yayınları.

Özön, Mustafa Nihat, (1962), **Türkçe Yabancı Kelimeler Sözlüğü**, İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınları.

Özön, Mustafa Nihat, (1973), **Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük**, 5. Baskı, İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınları.

Par, Arif Hikmet, (2000), **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Sözlük**, İstanbul: Serhat Yayınları.

Parlatır, İsmail vd., (1988), **Türkçe Sözlük**, C: I-II, 8. baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Rado, Şevket-Ergin, Muharrem-Öztuna, Yılmaz, (t.y.), **Hayat Büyük Türk Sözlüğü**, İstanbul: Hayat Yayınları.

Şemseddin Sami, (1901), **Kamus-ı Türkî**, Dersaâdet: İkdâm Matbaası.

Toven, Mehmet Bahaettin, (2004), **Yeni Türkçe Lügat**, Haz. Abdülkadir Hayber, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

